

Gucati i Haradinaj: Korišćenje društvenih medija kao dokaza u krivičnim sudovima

1. Uvod

Fejsbuk, Twitter, Tiktok, Youtube, čine samo nekolicinu platformi društvenih medija razvijenih u našem modernom dobu. Dok se razvoj ovih aplikacija, kako se kolokvijalno nazivaju, smatrao sredstvom zbližavanja ljudi, usled mogućnosti slanja direktnih poruka i interakcije, one se mogu i bile su korišćene kao alatke za razotkrivanje [međunarodnih] zločina.

2016. godine jedan irački migrant je osuđen za ratni zločin nakon što je na Fejsbuku objavljena njegova slika kako drži glavu islamskog borca¹, jedan nemački državljanin osuđen je za ratne zločine i teško ponižavajuće i degradirajuće postupanje prema preminulim vojnicima nakon što je na Fejsbuku objavljena njegova slika na kojoj pozira sa odsečenim glavama boraca². Iako su ovo prilično vizuelni zločini koji se lako mogu identifikovati, upotreba društvenih medija od strane počinilaca može se činiti bezazlenom, dok u stvarnosti zapravo može naneti veliku štetu žrtvama.

U predmetu Tužilac protiv Gucatija i Haradinaja pred Specijalizovanim većima Kosova (SVK), okrivljeni Hisni Gucati i Nasim Haradinaj otkrili su zaštićene podatke svedoka³, a u nastavku su izneli oštre optužbe i komentare na račun svedoka. Ova dela emitovana su na televiziji, a okrivljeni su objavljivali komentare na svojim Fejsbuk nalozima, čime je podriven postupak a svedoci dovedeni u položaj mogućeg zastrašivanja⁴.

2. Informacije iz otvorenog izvora

Informacije iz otvorenog izvora ili takozvanog otvorenog koda, predstavljaju javno dostupne informacije kojima se može pristupiti putem interneta. Informacije iz otvorenog izvora moraju se razlikovati od privatnih ili poluprivatnih informacija koje, na primer, proizilaze iz privatne Fejsbuk grupe ili informacija koje se direktno šalju pojedincima, ali nikada nisu dostupne javnosti.⁵ Privatne i poluprivatne informacije korišćene su u sprezi sa informacijama iz otvorenog izvora u slučaju međunarodnih sudova i tribunala.

2.1 Informacije iz otvorenog izvora u Specijalizovanim većima Kosova

Pri procenjivanju prihvatljivosti dokaza, Specijalizovana veća Kosova se oslanjaju na Pravilnik o postupku i dokazima (PPD) suda. Pravilo 138 PPD SVK propisuje prihvatljivost dokaza.

¹ Finska, Okružni sud Pirkanmaa, Presuda R 16/1304, 18. mart 2016.

² Tužilac protiv Aria Ladjedvardi, Presuda, 5-3 StE 2/16 – 4 – 1/16, 12. jul 2016.

³ Tužilac protiv Hisnija Gucatija i Nasima Haradinaja, KSC-BC-2020-07, optužnica, 4. oktobar 2021, [6]

⁴ Ibid. [30]

⁵ Nikita Mehandru and Alexa Koenig, 'Open Source Evidence And The International Criminal Court' (*Harvardhrj.com*, 2022) <<https://harvardhrj.com/2019/04/open-source-evidence-and-the-international-criminal-court/>> pristupljeno 28. jula 2022.

Prema ovom pravilu, da bi nešto bilo prihvaćeno kao dokaz tokom postupka, mora zadovoljiti „trodelni test“, kao što je to slučaj u MKS-u.⁶

„Ukoliko se ne ospore ili ne izuzmu proprio motu, dokazi predloženi panelu se prihvataju u dokazni spis pod uslovom da su relevantni, autentični, da imaju dokaznu vrednost i da šteta koju nanose nema prevagu nad njihovom dokaznom snagom“⁷

Trodelni test otkriva tri važna činioca koja treba zadovoljiti kako bi nešto bilo uvršteno u dokaze.

- (i) **Relevantnost:** ovo podrazumeva relevantnost stvari za dati predmet. Drugim rečima, datu stvar bi trebalo uvrstiti s ciljem dokazivanja da je manje ili više verovatno da se jedno od pitanja koje je predmet razmatranja zapravo dogodilo.
- (ii) **Dokazna vrednost (autentičnost):** ovo je sposobnost dokaza da postigne svoju svrhu, odnosno da dokaže da se dato pitanje više ili manje po svemu sudeći odigralo. S tim u vezi, prilikom ocene da li nešto može biti uvršteno u dokaze, sudija sagledava pouzdanost stvari, te shodno tome i njenu autentičnost.
- (iii) **Štetni efekti:** ovo se odnosi na činjenicu da stvar uvrštena u dokaze ne sme imati nikakve štetne efekte po prava okrivljenog.

Jedan od velikih izazova kada je reč o informacijama iz otvorenog izvora jeste mogućnost dokazivanja njihove autentičnosti, kako bi se koristili kao dokazi tokom postupka. Za dokazivanje autentičnosti materijala iz otvorenog izvora, postoje različiti markeri koji se razlikuju u zavisnosti od vrste materijala iz otvorenog izvora. Generalno, sudovi imaju dve vrste načina za dokazivanje autentičnosti materijala iz otvorenog izvora. Transkript se može koristiti kao pokazatelj za dokazivanje autentičnosti video zapisa, koji predstavlja digitalni dokaz. Ili se digitalni dokazi poput video zapisa, mogu koristiti za potkrepljivanje usmenih iskaza.⁸

U prilog⁹ digitalnih dokaza, postoje dve vrste pokazatelja koji se mogu koristiti. Prvi su spoljni pokazatelji, kao što je gore spomenuto, to su, na primer, iskazi ili informacije za identifikovanje izvora – što se može učiniti putem stručnjaka na polju otvorenog koda koji svedoče o autentičnosti stavke. Ili interni pokazatelji, među kojima se nalaze vremenske oznake i meta podaci, koji čine digitalni otisak izvora, koji može svedočiti o autentičnosti izvora.¹⁰

⁶ Ibid.

⁷ Specijalizovana veća Kosova, Pravilnik o postupku i dokazima, KSC-BD-03/Rev2/2020, 2. jun 2020, [138]

⁸ Aida Ashouri, Caleb Bowers i Cherrie Warden, 'An Overview of the Use of Digital Evidence in International Criminal Courts' (www.journals.sas.ac.uk), <<https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/2130/2060?>>, pristupljeno 28. jula 2022. [3]

⁹ Imajte na umu da Pravilo 139 Specijalizovanih veća Kosova, u tački 3, propisuje da „panel neće zahtevati dodatno potkrepljivanje dokaza i iskaza svedoka kao pravni uslov za dokazivanje bilo kog krivičnog dela ili kažnjivog postupanja u nadležnosti Specijalizovanih veća“

¹⁰ Aida Ashouri, Caleb Bowers i Cherrie Warden, 'An Overview of the Use of Digital Evidence in International Criminal Courts' (www.journals.sas.ac.uk), <<https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/2130/2060?>>, pristupljeno 28. jula 2022.[4]

3. Specijalizovani tužilac protiv Hisnija Gucatija i Nasima Haradinaja

U predmetu Gucati i Haradinaj, protiv okrivljenih je podignuta optužnica, ne dokumentovanim dokazima o ratnim zločinima ili zločinima protiv čovečnosti kao što se obično viđa na međunarodnim krivičnim sudovima, već su optuženi za zastrašivanje tokom krivičnog postupka, odmazdu i povredu tajnosti krivičnog postupka. Ponašanje okrivljenih je bilo javno dostupno i dokumentovano, dok je počinjeno.¹¹ Zbog toga je većina dokaza sa suđenja bila u digitalnom obliku, putem video zapisa sa konferencija za štampu, intervjua i objava na Fejsbuku.

3.1 Konferencije za štampu i intervjui

U prvom nizu tačaka, odnosno konferencija za štampu i intervjua, tužilaštvo je dostavilo video materijal sa transkriptima i prevodima. Tužilaštvo je istaklo važnost ovih materijala za dalji tok predmeta. Zaista, video dokazi u ovoj kategoriji su od presudne važnosti za predmet, imajući u vidu da pružaju video dokaze krivičnog ponašanja okrivljenih, budući da je upravo tokom tih konferencija za štampu okrivljeni otkrio imena i lične podatke svedoka. U svojoj argumentaciji autentičnosti dokaza, tužilaštvo navodi da, budući da su predmeti otvorenog koda, postoji mogućnost samostalne provere njihove autentičnosti.¹² Štaviše, odbrana ne osporava da su stavke autentične, već da ne dokazuju bilo kakav vid nezakonitog ponašanja.¹³

U ovom slučaju, korišćenje video zapisa sa konferencija za štampu i intervjua ima veliku dokaznu vrednost jer pruža autentičan dokaz da je zaista nastupilo krivično ponašanje okrivljenih. Štaviše, korišćenje takvog izvora takođe pomaže da se bilo koji potencijalni svedoci ovakvog kriminalnog ponašanja drže podalje, usled bilo kakve opasnosti kojoj bi bili izloženi ako bi svedočili na sudu. Štaviše, kombinacija vizuelnih elemenata sa pisanim predmetima (npr. transkripti, prevodi itd.) pruža snažnu osnovu, na temelju koje tužilaštvo može dokazati krivično ponašanje okrivljenih.

3.2 Objave na Fejsbuku

Objave na Fejsbuku koje je tužilaštvo predočilo sudu bile su dvojake prirode. Prva se odnosila na umišljaj okrivljenih da objave svoju krivičnu aktivnost, kao sredstvo dopiranja do javnosti u što većoj mogućoj meri.¹⁴ Druga priroda objava na Fejsbuku odnosi se na zločinačke namere okrivljenih, odnosno objave koje su imale nameru da razotkriju poverljive podatke svedoka kao i da posluže kao sredstvo zastrašivanja svedoka.¹⁵

Kada je reč o prihvatljivosti dokaza, tužilaštvo je navelo da su objave uzete iz otvorenog izvora i da se kao takve mogu samostalno proveriti. Štaviše, ono je istaklo da je u tim objavama jasno identifikovan pošiljalac, kao i datum kada je objava objavljena, za svaku od korišćenih poruka. Štaviše, objave na Fejsbuku mogle bi se potkrepiti intervjuom i konferencijama za štampu,

¹¹ Tužilac protiv Hisnija Gucatija i Nasima Haradinaja, KSC-BC-2020-07, Podnesak tužilaštva u vezi sa uvrštavanjem dokaza, shodno poverljivom prilogu 1, 31. avgust 2021. [4]

¹² Ibid. [11]

¹³ Ibid. [12]

¹⁴ Ibid. [23(i)]

¹⁵ Ibid. [23(ii)]

čime bismo mogli odrediti tačan datum ovih dešavanja. Zaista, ovo ukazuje na činjenicu da objave mogu biti precizno određene i pouzdane.

Bez obzira na to, odbrana je istakla da nalogima na Fejsbuku g. Haradinaja i g. Gucatija nisu imali pristup samo oni, već su u tu svrhu imali tim za društvene mreže koji je mogao imati pristup njihovim nalogima.¹⁶ Međutim, ovo se odnosi na tumačenje objave tokom faze suđenja, ali ne pruža nikakvu osnovu da se objave odbiju kao nedopuštene.

4. Zaključak

U zaključku, dok dokazi sa društvenih mreža mogu biti protkani izazovima, neki predmeti, poput Gucatija i Haradinaja, pokazuju dokaze koji ne samo da su bitni za izjašnjavanje o predmetu, već i služe kao osnova za pokretanje predmeta pred krivičnim sudovima. Zaista, predmet pred SVK-om se ne samo uveliko oslanjao na dokaze iz otvorenog izvora, već je predstavljen i krivično gonjen putem interaktivnih materijala kao što su YouTube isečci iz intervjuja u kojima su okrivljeni viđeni kako se bave krivičnim ponašanjem, snimci ekrana objava na Fejsbuku koje su bile pogrдне prirode prema svedocima i koje su objavljivane u nameri da zastraše svedoke, kao i video zapisi konferencija za štampu na kojima se okrivljeni vide kako krše tajnost postupka.

Bez obzira na to, dokaze iz otvorenog izvora uvek treba uzeti s rezervom, oni imaju veliku dokaznu vrednost u određeno vreme, ali mogu uzrokovati izazove u vezi sa pouzdanošću dokaza na suđenju. Metapodaci kao i vremenske oznake važni su elementi koje treba istaći i u pretpretresnoj fazi kada je reč o prihvatljivosti dokaza, kao i u fazi suđenja, kako bi se stvorilo jasno i linearno razumevanje pouzdanosti svake tačke, za donošenje presude.

Međutim, važno je da krivični sudovi pozdrave mogućnost pribavljanja dokaza iz otvorenog izvora, jer predstavlja prirodan sled razvoja našeg stalno promenljivog i međusobno povezanog sveta. Društveni mediji i druge vrste onlajn platformi čine sveobuhvatni deo naše digitalne ere i kao takvi bi u budućnosti predstavljali jedan od glavnih oblika dokaza. Stoga je važno da sudovi izgrade pravnu osnovu za prihvatanje ovakve vrste dokaza na sudu.

Slučaj pred SVK-om je ukazao priliku sudu da radi na teskobama našeg doba i koristi društvene platforme kao sredstvo za okončanje nekažnjivosti zločina, usled jednostavne činjenice da ponekad dokazi iz otvorenog izvora mogu biti nepouzđani. U biti, sudije su dopustile da se ovi dokazi koriste na suđenju, čime dokaze nisu ocenile neprihvatljivim, ali su postavile visok prag standarda dokazivanja, kako za tužilaštvo tako i za odbranu. Dakle, omogućile su rad sa alatima našeg vremena i obezbedile da se upravo te alatke ne previde, i da se, kao takve, koriste u budućnosti kao sredstvo za razotkrivanje zločina, ne dozvoljavajući da prođu nekažnjeno.

¹⁶ Ibid. [26]

Bibliografija:

Sekundarni izvori:

- Ashouri A, Bowers C and Warden C, 'An Overview of the Use of Digital Evidence in International Criminal Courts' (www.journals.sas.ac.uk), <<https://journals.sas.ac.uk/deeslr/article/view/2130/2060?>>, pristupljeno 28. jula 2022.
- Mehandru N, and Koenig A, 'Open Source Evidence And The International Criminal Court' (*Harvardhrj.com*, 2022) <<https://harvardhrj.com/2019/04/open-source-evidence-and-the-international-criminal-court/>> pristupljeno 28. jula 2022.
- Hiatt K, 'Open Source Evidence On Trial' (*Yalelawjournal.org*, 2022) <<https://www.yalelawjournal.org/forum/open-source-evidence-on-trial>> pristupljeno 31. jula 2022.

Predmeti:

- Finska, Okružni sud Pirkanmaa, Presuda R 16/1304, 18. mart 2016.
- Tužilac protiv Aria Ladjedvardi, Presuda, 5-3 StE 2/16 – 4 – 1/16, 12. jul 2016.
- Tužilac protiv Hisni Gucatija i Nasima Haradinaja, KSC-BC-2020-07, optužnica, 4. oktobar 2021.

Pripremila:

Emma Gonzales-Puell

Praktikant pri Fond za humanitarno pravo Kosovo

Bivši student, L.L.M Međunarodno javno pravo pri *Univerzitetu u Amsterdamu*

Izradu ove publikacije finansijski su podržali Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske kroz projekat „Unapređenje procesa pomirenja kroz inkluzivan i holistički pristup suočavanju sa prošlošću na Kosovu“ i Nacionalna zadužbina za demokratiju (NED) kroz projekat „Promovisanje dijaloga i istorijskog razumevanja“.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost Fonda za humanitarno pravo Kosovo i ni na koji način ne odražava stavove Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske niti Nacionalne zadužbine za demokratiju.

5

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY

SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD